

دیدمانی نوین در الگوی ایرانی اسلامی پیشرفت محمد تابان^۱، احسان نامدار جویمی^۲، محبت زهره بخش دزفولی^۳

چکیده

در این مطالعه با توجه به بیانات قرآن، اهل بیت و آیت الله خامنه‌ای، تفاوت اقتصاد مقاومتی و مقاومت اقتصادی بررسی شده و به دنبال آن تبیین مفهوم، زوایا و اصول اقتصاد مقاومتی و مقاومت اقتصادی پرداخته شده است. روش تحقیق این مطالعه تحلیل محتواست. یافته‌ها: تم‌های اصلی از نظر قرآن و اهل بیت و مقام معظم رهبری عبارتند از: ۱- دوری از اسراف ۲- پرهیز از مصرف‌گرایی بدون تولید ۳- برخورد با اخلاص گرایان برنامه‌های اقتصادی ۴- پرهیز از کسب حرام ۵- مبارزه با ربا ۶- مبارزه با کم‌فروشی ۷- دوری از رشوه‌خواری ۸- مبارزه با احتکار ۹- مبارزه با مال‌اندوزی و تکاثر ۱۰- تشویق به تلاش‌های و کوشش ۱۱- اهمیت تولید ۱۲- نظم اقتصادی ۱۳- عدالت اقتصادی ۱۴- نهی از استفاده از کالاهای بیگانگان و استفاده از تولیدات داخلی ۱۵- برنامه‌ریزی اقتصادی ۱۶- پرهیز از اسراف ۱۷- قرض‌الحسنه. میان اقتصاد مقاومتی و مقاومت اقتصادی و ریاضت اقتصادی تفاوت قابل‌شدید و مرزهای اشتراک و تفاوت آن‌ها را بیان نمودیم. از طرفی اصول و مبانی اقتصاد مقاومتی از نظر رهبر معظم انقلاب را با اصول و مبانی پذیرفته شده از منظر قرآن و اهل بیت مورد مقایسه قرار گرفت.

واژگان کلیدی: اقتصاد مقاومتی، مقاومت اقتصادی، ریاضت اقتصادی، تحلیل محتوا

۱- مقدمه :

عصر پرچالش کنونی که برای جمهوری اسلامی، تحریم‌ها و دشواری‌های فراوان و ویژه‌ای را نیز به دنبال داشته است، نظام اقتصادی کشور را لاجرم به اتخاذ یک نظام اقتصاد متناسب با این تحولات و چالش‌های خاص، فرا می‌خواند. در واقع حیات نظام اقتصادی کشور در گرو مقاومتی علیه آماج حملات اقتصادی و سیاسی است که علاوه بر

^۱ استادیار دانشگاه ایلام گروه مدیریت

davood.joyame@gmail.com

^۲ کارشناس ارشد مدیریت بازاریابی دانشگاه ایلام (نویسنده مسئول)

^۳ دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران

کارآمدی در اداره معیشت جامعه، بتواند حضور فعال جمهوری اسلامی ایران را به عنوان الگو و الهام بخش در تحولات جهان میسر سازد. حال باید بررسی شود که راه حل مقابله با این تهاجم‌ها، اقتصاد مقاومتی است یا مقاومت اقتصادی، که بتواند در برابر تهاجم‌های خارجی دوام بیاورد و دست آوردهای بیشتری را برای کشور در بر داشته باشد.

۲- اهمیت و بیان مسئله :

امروزه در نقاط مختلف کشورمان، شاهد آن هستیم که صحبت‌های مختلفی پیرامون اقتصاد مقاومتی، مقاومت اقتصادی، هدفمند سازی و ریاضت اقتصادی بیان می‌شود و بعضاً این واژه‌ها به اشتباه به جای هم مورد استفاده و به کار برده می‌شوند. در این مقاله سعی کرده ایم که تفاوت اقتصاد مقاومتی و مقاومت اقتصادی، بیان شود و در دنباله به تبیین مفهوم، زوایا و اصول و ... اقتصاد مقاومتی از دیدگاه قرآن و اهل بیت و حضرت ایت الله خامنه‌ای پرداخته می‌شود. برای به کارگیری و استفاده از مقاومت اقتصادی، باید ابتدا از مفهوم این واژه درک درستی داشته باشیم. امیدواریم تبیین این مفهوم، گامی در جهت ارتقا و توسعه کشور عزیزمان ایران باشد.

۳- مقاومت اقتصادی :

آنچه از مقاومت اقتصادی برداشت می‌شود، مواجهه با تحریم‌های اقتصادی است. به این معنا که اولاً: راه‌هایی برای دور زدن تحریم‌ها جست و جو شود و ثانیاً: ظرفیت تحمل سختی و فشار در درون اقتصاد ملی ارتقا یابد. بر این مبنا در هر مقطع، حوزه‌هایی که تحریم شده رصد و برای جای‌گزینی آن‌ها اقداماتی صورت می‌گیرد. این مسیر به چندین علت که در ادامه به آن اشاره می‌شود، آسیب‌های بسیاری را به دنبال خواهد داشت. متأسفانه راهبرد کنونی کشور در مواجهه با تحریم‌ها، مقاومت اقتصادی می‌باشد. راهبرد مقاومت اقتصادی به دلایل زیر ناکارآمد است :

۱- انفعالی بودن و رویکرد کنشی - واکنشی یا به عبارت بهتر، دفاعی برای تحریم‌های اتخاذ شده

۲- امکان تضعیف تدریجی اقتصاد ملی

۳- تحمیل هزینه‌های زیاد بر کشور در این فرآیند (پیغامی، ۱۳۹۰)

۴- اقتصاد مقاومتی :

اقتصاد مقاومتی، بر اساس فرض وجود حداکثر تحریم‌ها و فشارها، به صورت فعال و نه منفعل طراحی می‌شود. اقتصاد مقاومتی به بیانی، گونه ویژه‌ای از اقتصاد است که فعالانه خود را برای مواجهه با تحریم‌ها، بیش از پیش آماده ساخته است. مکانیسم‌های اقتصادی، فضای کسب و کار، تجارت خارجی، نهادهای مالی و اسطه‌ای و ... در اقتصاد مقاومتی مبتنی بر این پیش فرض طراحی می‌شوند که در تعارض ایدئولوژیک دائمی با نظام سلطه است و هر ضربه اقتصادی از غرب ممکن است در هر لحظه به کشور وارد شود. در چنین فضایی، تحریم‌های اقتصادی نه تهدید، بلکه فرصت ویژه‌ای است که زیر فشار آن‌ها می‌توان راهبردهای اقتصاد مقاومتی را با قدرت و اجماع ملی همراه و پیاده‌سازی آن‌ها را تسریع کرد. در این رویکرد، کسب ثروت و درآمد ملی از مسیرهای دنبال می‌شود که قدرت چانه زنی کشور در فضای سیاسی بین‌المللی را تقویت می‌کند، نه آنکه کشور ناگزیر باشد به دلیل مسائل اقتصادی از اهداف ایدئولوژیک خود در فضای سیاسی دست بکشد. (پیغامی، ۱۳۹۰) اقتصاد مقاومتی، حرکتی انفعالی نیست، بلکه سلب و ایجاب را با هم دارد. اقتصاد مقاومتی به معنای آمادگی روحی و عملی برای مقابله و مقاومت در برابر حملات اقتصادی دشمن و پاسخ به آن در کوتاه مدت و حرکت به سمت الگوی اقتصاد اسلامی در چارچوب الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت در درازمدت است. اقتصاد مقاومتی مختص زمان تحریم و جنگ نیست، بلکه یک چشم انداز بلندمدت پیش روی اقتصاد ایران است، زیرا اقتصاد ایران در سایه تفکر اسلامی همیشه آماج حملات دشمنان خواهد بود. اقتصاد مقاومتی به معنای ریاضت اقتصادی نمی‌باشد، بلکه مفهوم شکوفایی اقتصاد و رفع مشکلات موجود در زیربخش‌های اقتصادی برای جلوگیری از امتیازدهی به دشمنان و بهبود سطح رفاه عموم مردم است. حوزه موضوعی اقتصاد مقاومتی بسیار گسترده است. البته اهمیت همه موضوعات به یک میزان نخواهد بود و حداقل در سه سطح مسائل بنیادی، موضوعات راهبردی، مسائل کاربردی و روبنایی مطرح می‌شود.

۵- روش شناسی :

تحقیق از جهت هدف، کاربردی و از نظر ماهیت، توصیفی و از نظر روش به صورت مروری و تحلیلی صورت گرفته است، تحقیق حاضر یک پژوهش کیفی از نوع تحلیل محتوا

است. روش جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش شامل مطالعات کتابخانه‌ای- اسنادی به تحلیل محتوای کیفی انجام گرفته است. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده، از روش تجزیه و تحلیل تم^۴ استفاده شد. در این روش پس از مطالعه دقیق متون پیاده شده از متن، مفاهیم حاصل از آن استخراج گردیده و به هر کدام یک کد اختصاص داده شد. سپس مفاهیم مشابه شناسایی گشته و با ترکیب آن‌ها تم‌های فرعی تدوین گردید. جداول زیر حاوی مثال‌هایی از مفاهیم شناسایی شده متون است. هم چنین تم‌های فرعی اختصاص یافته به این مفاهیم نیز در جداول قابل ملاحظه می‌باشد. چنین اقدامی برای همه‌ی متن‌ها انجام شده و در صورت وجود گویه‌هایی (مفاهیم) با مضامین مشابه در متن‌های قبلی از کدهای قبلی استفاده گردید. سپس بر اساس تمامی تم‌های فرعی شناسایی شده در کل متن‌ها، دسته‌بندی کلی‌تری انجام گرفته و تم‌های اصلی با استفاده از متون اصیل دینی مورد بررسی قرار گرفته است.

۶- یافته‌ها:

جدول (۱): یافته‌ها از منظر قرآن کریم:

مفاهیم	تم‌های فرعی	تم‌های اصلی
با هم خوردن و عدم تک‌خوری- زیاد مصرف نمودن از هر چیز- ولخرجی و خساست نمودن- دست‌گیری نمودن در صورت توانایی- حد وسط را رعایت نمودن	۱-زیاده روی کردن ۲-ولخرجی کردن ویا تنگ گرفتن و خساست	۱-دوری از اسراف
نمایش ثروت به جای تولید ثروت- مردن را به نمادپرستی وا داشتن و دور کردن از خدا و کار- تولید و سپیم شدن سود با فقرا و مستمندان	۱-سرمستی و نمایش خود و اموال شخصی ۲-گشاده دستی و خساست(جمع آوری مال بیشتر)	۲- پرهیز از مصرف گرایی بدون تولید
برنامه ریزی توسط خردمندان و برنامه بخردانه- جلوگیری از فساد اقتصادی- بزهکاری در امور اقتصادی- مرفهان بی درد و بدن یاد خدا و معاد- احترام به ثروتمندانی که مال دیگران را می‌خورند-	۱-فساد ۲-ستم ۳-بزهکاری ۴-انحراف از قانون و شرع ۵-کافران به توحید و معاد	۳-برخورد با اخلاق گران برنامه های اقتصادی
خوردن ناروا اموال یکدیگر- مهربان بودن و دادن حق خدا و مردم معامله کردن متناسب با حق دو طرف	۱-خوردن مال یکدیگر (حق دیگران را ناحق کردن)	۴-پرهیز از کسب حرام

⁴Thematic analysis

سومین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

واکاوی مفاهیم و نظریه های رایج توسعه و تجارب ایران و جهان: به سوی نظریه اسلامی ایرانی پیشرفت

اردیبهشت و خرداد ۱۳۹۳

تم های اصلی	تم های فرعی	مفاهیم
۵-مبارزه با ربا	۱-بدست آوردن مال بدون داد و ستد ۲-سود نامتعارف و چند برابر اصل سود اصلی	دیوانه شدن مانند مس شیطان با فرد- تضییع حقوق دیگری در معامله-عدم انجام کار و بردن سود بیشتر در معامله- چند در برابر گرفتن حق خود از دیگران- آتش زدن به مال حلال خود و آخرت خود- سود نامتعارف
۶-مبارزه و نهی از کم فروشی	۱-تراز نبودن اجر در معامله ۲-کم دادن حق دیگری ۳-فساد و ضایع نمودن حق دیگران	تراز ن فروختن (کم تر از حد فروختن و یا گران فروشی)- بیش از حق خود در معامله برداشتن
۷-دوری از رشوه خواری	۱-خوردن مال ناروا ۲-به گناه خوردن مال دیگری	به ناروا مالی را برای قضاوت نابه جا به کسی دادن- خوردن مال دیگری به صورت ناروا
۸-مبارزه با احتکار	۱-ذخیره مال برای به دست آوردن پاداش ۲-فزون جویی و زیاده طلبی ۳-به دست آوردن مال بیشتر از حق	زیاده خواهی خارج از حد اعتدال- مال زیاد و تو خالی به دست آوردن- برکت نداشتن مالی که به فزونه خواهی به دست آمده است- از مال هر کس سهمی از آن خدا و فقراس
۹-مبارزه با مال اندوزی و تکاثر	۱-ذخیره زر و سیم ۲-ندادن حق خدا و مردم از مال به دست آمده	خوردن مال یکدیگر- ثروت اندوزی- ندادن سهم خدا از اموال و زیاده خواهی کردن- تفاخر به بیشتر داشتن- استفاده حرام از اموال- زر و سیم جمع کردن

جدول (۲): یافته ها با توجه بیانان اهل بیت و بزرگان:

تم اصلی	تم فرعی	مفاهیم
۱-تشویق به تلاش و کوشش	۱-بر طرف نمودن مشکلات شخصی به دست خود فرد ۲-حفظ عزت، کرامت و استقلال ۳-به دست آوردن روزی حلال	تحرک داشتن و تلاش برای کسب روزی - تلاش کردن برای رفع مکلات خود و دیگران-به دست آوردن عزت، کرامت و استقلال برای خود و خانواده- عدم تنبلی و راحت طلبی و بیکاری-جهاد اکبر که همان جهاد با نفس است- به دست آوردن روزی حلال- کار کردن برای امرار معاش
۲-اهمیت تولید	۱-صنعت ۲-کشاورزی	نان زحمت خود را خوردن-به دست خود چیزی را خلق کردن فکر نو، کالای نو خدمت نو به وجود آوردن
۳-نظم اقتصادی	۱-زندگی سالم ۲-عدم وجود بطلان اقتصادی ۳-سیستم اقتصادی ناسالم ۴-خوردن مال یکدیگر و ضعیفان توسط	کمال گرایی- عدم ربا، قمار، کم فروشی و ظلم- سیستم اقتصادی کارآمد و عادل- دادن حق محرومان به طور کامل

سومین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

واکاوی مفاهیم و نظریه‌های رایج توسعه و تجارب ایران و جهان: به سوی نظریه اسلامی ایرانی پیشرفت

اردیبهشت و خرداد ۱۳۹۳

تم اصلی	تم فرعی	مفاهیم
	اقشار قدرتمند	
۴- عدالت اقتصادی	۱- قرار دادن هر چیز در جای خود ۲- توجه محرومان و ضعیفان	گرفتن حق به طور روامدارانه - توجه به محرومان و درماندگان - بخشش از اموال خود نه از اموال دیگران (احسان)
۵- نهی از استفاده کالای بیگانگان و استفاده (مصرف) از تولیدات داخلی	۱- استفاده از کالای خارجی در صورت وجود کالای مشابه تولید داخل ۲- ورود کالا به کشور بدون پرداخت گمرکی	کالاهای خارجی و ترویج فرهنگ و تفکرات بیگانه - عدم پرداخت مالیات و عوارض گمرکی - خروج ارز بدون گمرکی و کاهش ارزش پول داخلی - کاهش قدرت رقابت تولیدکنندگان داخلی - بیکاری در جامعه - ایجاد فشار اقتصادی بر اقشار کم درآمد - عدم توسعه اقتصادی
۶- برنامه ریزی اقتصادی	۱- استراتژی و تاکتیک درست	برنامه ریزی باخردانه - افزایش ثروت در اثر صرفه جویی در سرمایه و زمان - احتمال بیشتر برای از بین رفتن اموال به دست آمده
۷- پرهیز از اسراف	۱- ساده زیستی و دوری از تجمل گرایی ۲- زیاده روی در لذات	عدم ساده زیستی - استفاده از کالاهای تجملاتی و نمادین - تشریفات گرایی - استفاده بیش از حد از تنعمات و لذات - کاهش هنر و کمال انسانی در اثر ازدیاد توجه به مادیات
۸- قرض الحسنه	۱- دادن ثروت به طور موقت برای رفع نیازهای زندگی دیگران	دادن موقت فکر و ثروت مادی برای رفع مشکلات دیگران - دستگیری دیگران در عوض بخشش گناهان و سهم خدا

جدول (۳): یافته‌ها با توجه به بیانات مقام معظم رهبری:

تم های اصلی	تم های فرعی	مفاهیم
۱- مفهوم اقتصاد مقاومتی	۱- رشد اقتصادی مداوم ۲- کاهش آسیب های اقتصادی در برابر موارد داخلی و خارجی	کشور حتی در شرایط فشار روند رو به رشد اقتصادی و شکوفایی در کشور محفوظ بماند - آسیب پذیری آن کاهش پیدا نماید - در مقابل ترفندهای دشمنان کمتر آسیب ببیند و اختلال پیدا کند
۲- کار ویژه اقتصاد مقاومتی	۱- مقاومت در برابر حملات اقتصادی ۲- اشتغال کامل ۳- رفاه عمومی	ایجاد مقاومت اقتصادی در برابر فشار اقتصادی دشمن - تضمین رشد اقتصادی در شرایط جنگ اقتصادی دشمن جلوگیری از بیکاری عوامل تولید و ایجاد

سومین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

واکاوی مفاهیم و نظریه‌های رایج توسعه و تجارب ایران و جهان: به سوی نظریه اسلامی ایرانی پیشرفت

اردیبهشت و خرداد ۱۳۹۳

مفاهیم	تم های فرعی	تم های اصلی
شرایط اشتغال کامل - ممانعت از ایجاد اخلال در رفاه عمومی - حل مشکلات مردم - دل گرمی به نظام اسلامی		
استفاده از همه ظرفیت های دولتی و مردمی - تحول در شرایط اقتصاد از طریق اجرای سیاست های اصل ۴۴ توانمندسازی بخش خصوصی - کاهش وابستگی نفت - جایگزینی درآمدهای نفتی با درآمدهای غیرنفتی - بنیان گذاری کارهای اقتصادی بر پایه دانش و ایجاد اقتصاد مقاومتی دانش بنیان - حمایت از تولید ملی - فعال کردن واحدهای تولیدی کوچک و متوسط - صیانت وحدت و همبستگی - تعادل در مصرف و مدیریت مصرف با جایگزینی و ترجیح تولیدات داخلی با کالاهای خارجی - مبارزه با مفاسد اقتصادی - مدیریت درست منابع ارزی - مدیریت مصرف و فرهنگ سازی برای جلوگیری از اسراف استفاده حداکثری از زمان، منابع و امکانات - حرکت بر اساس برنامه و پرهیز از تصمیمات خلق الساعه و تغییر مقررات	۱- استفاده از تمامی ظرفیت های داخلی ۲- توانمندسازی بخش خصوصی ۳- ایجاد اقتصاد دانش بنیان و کاهش وابستگی به نفت ۴- حمایت از تولید ملی و کارآفرینی ۵- حفظ وحدت و مبارزه با مخلان داخلی و خارجی	۳- شرایط و الزامات اقتصاد مقاومتی
وجود امکانات و ثروت داخلی - مردم خوب - منابع مالی موجود - منابع انسانی موجود و ملت جوان - عدم بدهکاری جهانی - محوریت تفکر دینی و جهت گیری دینی و اسلامی در حرکت کشور - وجود مسئولان معتقد به مبانی اسلام و انقلاب - امید به توفیق الهی برای دست یابی به پیشرفت محسوس و عدالت چشم گیر در دهه چهارم	۱- نیروی انسانی و منابع مالی ۲- وجود دین و معنویت و داشتن مردم موحد ۳- توکل بر خدا و تلاش همه جانبه	۴- ظرفیت های موجود کشور برای اقتصاد مقاومتی

۷- تفسیر یافته‌ها:

۷-۱- اقتصاد مقاومتی از منظر قرآن کریم:

۷-۱-۱- دوری از اسراف:

كُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَآتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ؛
میوه آن چون ثمر داد بخورید و حق [بینوایان از] آن را روز بهره‌برداری از آن بدهید [ولی] زیاده‌روی نکنید که او اسرافکاران را دوست ندارد. (انعام/۱۴۱). از مال هر کس سهمی از آن خدا و فقر است که چنانچه پرداخت نشود به عنوان اسراف و زیاده روی محسوب می‌شود، زیرا که اسراف به معنای خارج شدن از اعتدال است هر چند کم تر از اعتدال و یا بیشتر از حد اعتدال باشد.

وَأْتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تَبْذُرْ تَبْذِيرًا * إِنَّ الْمُبْذِرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا؛ و [دستگیری کن] و [وخرجی و اسراف مکن] چرا که اسرافکاران برادران شیطان‌نمایند و شیطان همواره نسبت به پروردگارش ناسپاس بوده است. (اسراء/۲۶-۲۷) اسراف کار یا به حق خود قانع نیست و زیاده می‌خواهد و یا فعلاً طالب نیست که بعداً موجهی تاسف وی خواهد بود، از این رو مومن نه زیاد می‌خواهد که موجب طغیانش شود و نه کم که بعداً موجب تاسفش شود.

وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا؛ و کسانی‌اند که چون انفاق کنند نه وخرجی می‌کنند و نه تنگ می‌گیرند و میان این دو [روش] حد وسط را بر می‌گزینند. (فرقان/۶۷). از بین بردن اموال برای لذات زود گذر و پس انداز و خود را به سختی انداختن برای مال اندوزی بیجا، از نشانه‌های اسراف هستند.

۷-۱-۲- پرهیز از مصرف گرایی بدون تولید:

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطَرًا وَرِئَاءَ النَّاسِ وَيَصُدُّونَ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ وَاللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ؛ و مانند کسانی مباشید که از خانه‌هایشان با حالت سرمستی و به صرف نمایش به مردم خارج شدند و [مردم را] از راه خدا باز می‌داشتند و خدا به آنچه می‌کنند

احاطه دارد. (انفال/۴۷). نماد گرایی و به جای تولید کردن، نمایش آنچه دیگران تولید نموده و ما مصرف کننده آن هستیم، باعث تفاخر گرایی و اشراف گرایی می شود.

وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ بَطَرَتْ مَعِيشَتَهَا فَتِلْكَ مَسَاكِنُهُمْ لَمْ تُسْكَنْ مِنْ بَعْدِهِمْ إِلَّا قَلِيلًا وَكُنَّا نَحْنُ الْوَارِثِينَ؛ و چه بسیار شهرها که هلاکش کردیم [زیرا] زندگی خوش آنها را سرمست کرده بود اینست سراهایشان که پس از آنان جز برای عده کمی مورد سکونت قرار نگرفته و ماییم که وارث آنان بودیم. (قصص/۵۸). سرمستی و غره شده برای به دست آوردن احترام توسط دیگران، احترام نمی آورد بلکه این احترام است که احترام می آورد. دیگرانی مانند ما خواهند آمد پس برای دیگران نگذاریم و بکاریم و خودمان بخوریم و بکاریم تا دیگران بخورند. نه اینکه دیگران بکارند و ما بخوریم.

وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا؛ و دستت را به گردنت زنجیر مکن و بسیار [هم] گشاده دستی منما تا ملامت شده و حسرت زده بر جای مانی. (اسراء/۲۹). گشاده دستی و خساست باعث می شود که انسان خارج از اعتدال پای گذاشته و خروج از اعتدال یا رهبانیت است و یا مصرف گرایی خارج از عرف که هر دو به زیان فرد و جامعه می باشد.

۳-۱-۷- برخورد با اخلال گران برنامه های اقتصادی :

فَلَوْلَا كَانَ مِنَ الْقُرُونِ مِنْ قَبْلِكُمْ أُولُوا بَقِيَّةً يَنْهَوْنَ عَنِ الْفَسَادِ فِي الْأَرْضِ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّنْ أَنْجَيْنَا مِنْهُمْ وَاتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَا أُتْرِفُوا فِيهِ وَكَانُوا مُجْرِمِينَ؛ پس چرا از نسلهای پیش از شما خردمندانی نبودند که [مردم را] از فساد در زمین باز دارند جز اندکی از کسانی که از میان آنان نجاتشان دادیم و کسانی که ستم کردند به دنبال ناز و نعمتی که در آن بودند رفتند و آنان بزهکار بودند. (هود/۱۱۶). خردمندان باید برای جامعه و خود برنامه ریزی کنند و از افرادی باشند که بدون غرض و در نظر گرفتن منافع شخصی، دل سوز مردم بوده و برای آنان کار کنند.

وَإِذَا أَرَدْنَا أَنْ نُهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَا تَدْمِيرًا؛ و چون بخواهیم شهری را هلاک کنیم خوشگذرانانش را و می داریم تا در آن به انحراف [و فساد] بپردازند و در نتیجه عذاب بر آن [شهر] لازم گردد پس آن را [یکسره] زیر و زبر

کنیم. (اسراء/۱۶). افرادی که به لذت جویی مشغول هستند، دیگران را تشویق میکنند تا آنها نیز به دنیا گرایی و ماده پرستی روی آورند و آخرت غافل شوند. وَقَالَ الْمَلَأُ مِنَ قَوْمِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِلِقَاءِ الْآخِرَةِ وَأَتْرَفْنَاهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا مَا هَذَا إِلَّا بَشْرٌ مِّثْلُكُمْ يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا تَشْرَبُونَ؛ و اشراف قومش که کافر شده و دیدار آخرت را دروغ پنداشته بودند و در زندگی دنیا آنان را مرفه ساخته بودیم گفتند این [مرد] جز بشری چون شما نیست از آنچه می‌خورید می‌خورد و از آنچه می‌نوشید می‌نوشد. (مومنون /۳۳). از کسانی که ثروت فراوان دارند و از یاد خدا و آخرت غافل هستند، بت نسازید و آنان در خور احترام نمی‌باشند، بلکه ارزش انسان به همت و احترام به دیگران است.

وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِّنْ نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ؛ و [ما] در هیچ شهری هشداردهنده‌ای نفرستادیم جز آنکه خوشگذرانان آنها گفتند ما به آنچه شما بدان فرستاده شده‌اید کافریم. (سبا/۳۴). دنیا پرستی انسان را از یاد خدا و آخرت غافل می‌کند و باعث تفخر و تکبر می‌شود.

وَكَذَلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِّنْ نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِم مُّقْتَدُونَ؛ و بدین گونه در هیچ شهری پیش از تو هشداردهنده‌ای نفرستادیم مگر آنکه خوشگذرانان آن گفتند ما پدران خود را بر آیینی [و راهی] یافته‌ایم و ما از پی ایشان راهسپریم. (زخرف/۲۳). تقلید خوش گذرانی از کسانی که خدای را فراموش کرده‌اند، موجب خدا فراموشی می‌شود.

۴-۱-۷- پرهیز از کسب حرام :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِّنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید اموال همدیگر را به ناروا مخورید مگر آنکه داد و ستدی با تراضی یکدیگر از شما [انجام گرفته] باشد و خودتان را مکشید زیرا خدا همواره با شما مهربان است. (نساء/۲۹). کسبی که در آن، مالی به دست آید که فرد برای آن زحمتی نکشیده است و یا در معامله حق طرف مقابل ضایع شود، حرام هست و باید دو طرف رضایت کامل داشته باشند که در این رضایت، رضایت خداوند نیز شرط است.

۵-۱-۷- مبارزه با ربا :

الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَلِكَ بَأْتُهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَمَنْ عَادَ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ؛ کسانی که ربا می‌خورند، (از گور) برنمی‌خیزند مگر مانند برخاستن کسی که شیطان بر اثر تماس، آشفته‌سرش کرده است. این بدان سبب است که آنان گفتند: (داد و ستد صرفاً مانند رباست.) و حال آنکه خدا داد و ستد را حلال، و ربا را حرام گردانیده است. پس، هر کس، اندرزی از جانب پروردگارش بدو رسید، و (از رباخواری) باز ایستاد، آنچه گذشته، از آن اوست، و کارش به خدا واگذار می‌شود، و کسانی که (به رباخواری) باز گردند، آنان اهل آتشند و در آن ماندگار خواهند بود. (بقره/۲۷۵). ربا باعث از خود بیگانه شدن انسان می‌شود و خدای را در نظر انسان کوچک کرده و خود را در نظر خود بزرگ می‌نگارد و این چون سرابی است که انسان را به هلاکت خواهد انداخت. ربا هر کاری است که صرف سود نامتعارف و بدون تلاش و کوشش به دست آورد و منجر به تولید نشود، بلکه تقریباً به دلالی بدون زحمت نزدیک است.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبَا أَضْعَافًا مُضَاعَفَةً وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید ربا را [با سود] چندین برابر مخورید و از خدا پروا کنید باشد که رستگار شوید. (آل عمران/۱۳۰). سود نامتعارف و خارج از حد عرف که باعث نارضایتی طرف مقابل از معامله باشد، هر چند که به زبان آورده نشود، ربا محسوب می‌شود.

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْأَلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ؛ و اموالتان را میان خودتان به ناروا مخورید و [به عنوان رشوه قسمتی از] آن را به قضاوت مدهید تا بخشی از اموال مردم را به گناه بخورید در حالی که خودتان [هم خوب] می‌دانید. (بقره/۱۸۸). ربا، خوردن مال دیگری به ناحق و بدون هیچ گونه زحمت در قبال کار انجام شده است.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِّنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید اموال همدیگر را به ناروا مخورید مگر آنکه داد و ستدی با تراضی یکدیگر از شما [انجام گرفته] باشد و خودتان را مکشید زیرا خدا همواره با شما مهربان است. (نساء/۲۹)

۶-۱-۷- مبارزه و نهی از کم فروشی :

وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ * وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ؛ و با ترازوی درست بسنجید (۱۸۲) و از ارزش اموال مردم مکاهید و در زمین سر به فساد بر مدارید. (شعرا/۱۸۲-۱۸۳). چه اندک بفروشید و چه گران بفروشید، هر دو به معنای کم فروشی است.

وَابْتِغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنَ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفُسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ؛ و با آنچه خدایت داده سرای آخرت را بجوی و سهم خود را از دنیا فراموش مکن و همچنان که خدا به تو نیکی کرده، نیکی کن و در زمین فساد مجوی که خدا فسادگران را دوست نمی‌دارد. (قصص/۷۷). خداوند به تو زندگانی عطا کرده و در قبال زندگیت مسئول هستی و باید در ازای آن حق خدا و بندگان خدای را بهد و گرنه در ازای رحمت خدا، کم لطفی کرده‌ای.

۷-۱-۷- دوری از رشوه خواری :

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ؛ و اموالتان را میان خودتان به ناروا مخورید و [به عنوان رشوه قسمتی از] آن را به قضات مدهید تا بخشی از اموال مردم را به گناه بخورید در حالی که خودتان [هم خوب] می‌دانید. (بقره/۱۸۸). پولی که باعث قضاوت ناروا شود و کفه ترازو قضاوت را به سمت شما کج کند، رشوه نامیده می‌شود.

۸-۱-۷- مبارزه با احتکار :

وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَأَنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ؛ و بدانید که اموال و فرزندان شما [وسیله] آزمایش [شما] هستند و خداست که نزد او پاداشی بزرگ است. (انفال/۲۸). مال و ثروت شما به عنوان پاداش می‌باشد و چنانچه بخواهد راکد باقی بماند و در راه رضای خدا خرج نشود، احتکار است و باید مال و فرزندانمان را در راه خدا انفاق کنیم.

وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهُمْ وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُمْصِرًا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا وَفِي

الْآخِرَةَ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ؛ بدانید که زندگی دنیا در حقیقت بازی و سرگرمی و آرایش و فخرفروشی شما به یکدیگر و فزون جویی در اموال و فرزندان است [مثل آنها] چون مثل بارانی است که کشاورزان را رستنی آن [باران] به شگفتی اندازد سپس [آن کشت] خشک شود و آن را زرد بینی آنگاه خاشاک شود و در آخرت [دنیا پرستان را] عذابی سخت است و [مؤمنان را] از جانب خدا آمرزش و خشنودی است و زندگانی دنیا جز کالای فریبنده نیست. (حدید/۲۰). احتکار مالی است که تو خالی بوده و درون آن هواست و برکتی ندارد، همان گونه که راحت به دست آمده، به راحتی از بین خواهد رفت.

وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ وَلَكِنْ نُنزِّلُ بَقْدَرٍ مَّا يَشَاءُ إِنَّهُ بِعِبَادِهِ خَبِيرٌ بَصِيرٌ؛ و اگر خدا روزی را بر بندگانش فراخ گرداند، مسلماً در زمین سر به عصیان برمی‌دارند، لیکن آنچه را بخواهد به اندازه‌ای [که مصلحت است] فرو می‌فرستد به راستی که او به [حال] بندگانش آگاه بیناست. (شوری/۲۷). آنچه به نفع شماست، از جانب خدای برای شما فرو فرستاده می‌شود، لازم نیست که حرص بزنید و بخواهید اموالتان را بدون زحمت چند برابر کنید، زیرا در آن برکتی نیست.

مَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ؛ آنچه خدا از [ادارایی] ساکنان آن قریه‌ها عاید پیامبرش گردانید از آن خدا و از آن پیامبر [او] و متعلق به خویشاوندان نزدیک [وی] و یتیمان و بینوایان و در راه‌ماندگان است تا میان توانگران شما دست به دست نگردد و آنچه را فرستاده [او] به شما داد آن را بگیرید و از آنچه شما را باز داشت بازایستید و از خدا پروا بدارید که خدا سخت کیفر است. (حشر/۷). اگر از آنچه که خداوند به شما بخشیده است، حق خدا و مستمندان را پرداخت نکنید، همان احتکار است که بخشش خدای را برای خود نگه داشته و بخشش خدای را به دیگران انفاق کنید.

۹-۱-۷- مبارزه با مال اندوزی و تکاثر :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن كَثِيرًا مِّنَ الْأَخْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لِيَأْكُلُوا أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ

اَلَيْمٌ؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید بسیاری از دانشمندان یهود و راهبان اموال مردم را به ناروا می‌خورند و [آنان را] از راه خدا باز می‌دارند و کسانی که زر و سیم را گنجینه می‌کنند و آن را در راه خدا هزینه نمی‌کنند ایشان را از عذابی دردناک خبر ده. (توبه/۳۴). مال یکدیگر را به ناروا مخورید، زیرا این به نفع شما نیست و در ظاهر به چیزی رسیده‌اید و این در حالی است که از خدا که مقصد و هدف شماست، دور خواهید ماند.

اَلْهٰكُمُ التَّكٰثُرُ؛ تفاخر به بیشتر داشتن، شما را غافل داشت. (تکاثیر/۱). زیاد داشتن مهم نیست، و توجه به خدا مهم است.

وَإِذَا أَرَدْنَا أَنْ نُهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاهَا تَدْمِيرًا؛ و چون بخواهیم شهری را هلاک کنیم خوشگذرانانش را و می‌داریم تا در آن به انحراف [و فساد] بپردازند و در نتیجه عذاب بر آن [شهر] لازم گردد پس آن را [یکسره] زیر و زبر کنیم. (اسراء/۱۶). عذاب خدا در اثر فخر فروشی، دنیاپرستی و غفلت از خداست.

۲-۷- اقتصاد مقاومتی از منظر اهل بیت و بزرگان اسلام :

۱-۲-۷- تشویق به تلاش و کوشش :

شرط لازم برای پیشرفت جامعه، وابسته به تلاش و کوشش مردم جامعه است. در کلام معصومین به اهمیت تلاش و کوشش فراوان اشاره شده است : مومن نمی‌نشینند تا دیگران کار کنند و مشکلات وی و جامعه را بر طرف نمایند، بلکه خودش تلاش و کوشش می‌نماید. (مکارم شیرازی، ۱۳۷۲ ش، ۵۵۳/۲۲-۵۵۲). عزت، کرامت و استقلال هر ملتی در گرو همت و تلاش آن ملت است، چنان که فرومایگی و زبونی هر ملتی در نتیجه تنبلی و راحت طلبی و بیکاری است. (جوادی آملی، ۱۳۸۷ ش، ۱۵۳-۱۵۲). پیامبر اسلام می‌فرماید : آن که خانواده خود را از راه حلال روزی می‌دهد، مانند مجاهد در راه خداست. (صدوق، ۱۳۷۶ ش، ۱۶۸/۳). هرگاه مردی تنگ دست باشد و به اندازه نیاز خود و خانواده اش کار کند و در پی حرام نرود، همانند جهاد در راه خداست. (کلینی، ۱۳۶۴ ش، ۸۸/۵).

۲-۲-۷- اهمیت تولید :

علی بن حمزه می‌گوید: امام کاظم (ع) را دیدم که بر روی زمین کشاورزی خود کار می‌کند و عرق می‌ریخت. عرض کردم، قربانت گردم! پس کارگران کجا هستند؟ فرمود: ای

سومین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

واکاوی مفاهیم و نظریه‌های رایج توسعه و تجارب ایران و جهان: به سوی نظریه اسلامی ایرانی پیشرفت

اردیبهشت و خرداد ۱۳۹۳

علی، بهتر از من در این زمین با بیل کار کرده اند، رسول خدا، امیرالمومنین و پدرانم همه با دست کار می کردند. (مجلسی، ۱۴۰۳ق، ۱۱۵/۴۸).

۳-۲-۷- نظم اقتصادی :

زندگی سالم اجتماعی و اقتصادی موجب رونق در جامعه و جامعه را به سمت کمال و سعادت سوق می دهد. امام صادق (ع) می فرماید: ربا، قمار، کم فروشی و ظلم از مصادیق باطل است. (العروسی الحویزی، ۴۷۱/۱). سیستم اقتصادی ناسالم و خوردن مال ضعیفان توسط توانگران، زمینه قیام محرومان علیه زراندوزان را فراهم می آورد و موجب قتل و خون ریزی در جامعه می شود. (قرائتی، ۱۳۸۴ش، ۲۷۴/۲).

۴-۲-۷- عدالت اقتصادی :

حکومت عادلانه حضرت علی(ع) الگوی همه جانبه این موضوع است. حضرت علی (ع) می فرماید: به خدا سوگند، اگر هفت اقلیم را با آن چه زیر آسمان هاست به من بدهند تا خدا را نافرمانی کنم و پوست جویی را از مورچه ای به ناروا بگیرم، چنین نخواهم کرد. (نهج البلاغه، خطبه ۲۲۴). توجه به محرومان یکی از شاخصه های عدالت اجتماعی و اقتصادی است. امام سجاده، شبانه انبانی از غذا و سکه بر دوش خود می برد و به محرومان جامعه می بخشید، زمانی که آن حضرت به شهادت رسید و آن عطایاها به مردم نرسید، تازه متوجه شدند که آورنده آن بخشش ها امام بوده است. (کلینی، ۱۳۶۴ش، ۳۹۸/۱).

۵-۲-۷- نهی از استفاده کالای بیگانگان و استفاده (مصرف) از تولیدات داخلی :

یکی از مسائلی که همواره، اقتصاد کشورهای در حال توسعه را تهدید می کند، قاچاق کالای خارجی می باشد. این امر علاوه بر خروج ارز بدون عوارض گمرکی و مالیاتی موجب نابودی اقتصاد ملی میگردد. کالاها با قیمت بسیار ناچیزی (نازل) وارد کشور می شوند و تولیدکنندگان قدرت رقابت با آن ها را نخواهند داشت، پس به ناچار دچار رکود اقتصادی و در پایان موجب ورشکستگی تولیدکنندگان را به همراه دارد، که نتیجه آن بیکاری کارگران و وارد شدن فشارهای سنگین اقتصادی بر قشر آسیب پذیر و عدم توسعه اقتصادی می گردد. حضرت علی(ع) می فرماید: مادامی که این امت، لباس بیگانه نپوشند و غذاهای آنان

سومین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

واکاوی مفاهیم و نظریه‌های رایج توسعه و تجارب ایران و جهان: به سوی نظریه اسلامی ایرانی پیشرفت

اربدی‌بشت و خرداوا ۱۳۹۳

را استفاده نکنند، همواره در خیر و نیکی خواهند بود و زمانی که چنین کنند، خداوند آنان را ذلیل کند. (برقی، ۱۴۱۶ق، ۱۷۸/۲).

۶-۲-۷- برنامه ریزی اقتصادی :

حضرت محمد(ص) می فرماید: بر امت خویش، نه از فقر، که از برنامه ریزی نادرست بیم دارم. (احسانی، ۱۴۰۳ق، ۳۹/۴). حضرت علی(ع) می فرماید: برنامه ریزی درست، مال کم را افزایش می دهد و عدم برنامه ریزی نادرست، مال بسیار را نابود می کند. (غررالحکم، ۱۳۷۸ش، ح ۴۸۳۳).

۷-۲-۷- پرهیز از اسراف :

ساده زیستی یکی از شئون اسلامی است که با آمدن کالای لوکس زیر سوال رفته است. تجمل پرستی و روی آوردن به تشریفات یکی از موانع جدی بر سر اصلاح الگوی مصرف و پیشرفت های اقتصادی می باشد. برخورداری زیاد از ماده و طبیعت و تنعم و اسراف در لذات، انسان را از آنچه به عنوان هنر و کمال انسانی نامیده می شود، دور می سازد. (مطهری، ۱۳۷۸ ش، ۲۶۱-۲۶۰).

۸-۲-۷- قرض الحسنه :

پیامبر اکرم پاداش صدقه را ده برابر، پاداش قرض را هجده برابر، پاداش ارتباط با برادران دینی را بیست برابر و صلحه رحم را بیست و چهار برابر بیان نموده است. (کلینی، ۱۳۶۴ش، ۱۰/۴).

۳-۷- اقتصاد مقاومتی از دیدگاه آیت الله خامنه ای (مُدَّ ظِلُّهُ الْعَالِي) :

۱-۳-۷- مفهوم اقتصاد مقاومتی : (بیانات رهبری، ۱۳۹۱/۵/۸، ۱۳۹۱/۷/۱۸)

۱- کشور حتی در شرایط فشار روند رو به رشد اقتصادی و شکوفایی در کشور محفوظ بماند. ۲- آسیب پذیری آن کاهش پیدا نماید ۳- در مقابل ترفندهای دشمنان کمتر آسیب ببیند و اختلال پیدا کند.

۲-۳-۷- کار ویژه اقتصاد مقاومتی: (بیانات رهبری، ۱۳۹۱/۵/۸، ۱۳۹۱/۷/۱۸)

۱- ایجاد مقاومت اقتصادی در برابر فشار اقتصادی دشمن ۲- تضمین رشد اقتصادی در شرایط جنگ اقتصادی دشمن ۳- جلوگیری از بیکاری عوامل تولید و ایجاد شرایط اشتغال کامل ۴- ممانعت از ایجاد اختلال در رفاه عمومی ۵- حل مشکلات مردم ۶- دل گرمی به نظام اسلامی

۳-۳-۷- شرایط و الزامات اقتصاد مقاومتی: (بیانات رهبری، ۱۳۹۱/۵/۸،

۱۳۹۱/۵/۳)

۱- استفاده از همه ظرفیت‌های دولتی و مردمی ۲- تحول در شرایط اقتصاد از طریق اجرای سیاست‌های اصل ۴۴ ۳- توانمندسازی بخش خصوصی ۴- کاهش وابستگی نفت ۵- جای‌گزینی درآمدهای نفتی با درآمدهای غیرنفتی ۶- بنیان‌گذاری کارهای اقتصادی بر پایه دانش و ایجاد اقتصاد مقاومتی دانش‌بنیان ۷- حمایت از تولید ملی ۸- فعال کردن واحدهای تولیدی کوچک و متوسط ۹- تعادل در مصرف و مدیریت مصرف با جای‌گزینی و ترجیح تولیدات داخلی با کالاهای خارجی ۱۰- مبارزه با مفاسد اقتصادی ۱۱- مدیریت درست منابع ارزی ۱۲- مدیریت مصرف و فرهنگ‌سازی برای جلوگیری از اسراف ۱۳- استفاده حداکثری از زمان، منابع و امکانات ۱۴- حرکت بر اساس برنامه و پرهیز از تصمیمات خلق‌الساعه و تغییر مقررات ۱۵- صیانت وحدت و همبستگی

۴-۳-۷- ظرفیت‌های موجود کشور برای اقتصاد مقاومتی: (بیانات رهبری،

۱۳۹۱/۴/۷، ۱۳۹۱/۳/۲۴)

۱- وجود امکانات و ثروت داخلی ۲- مردم خوب ۳- منابع مالی موجود ۴- منابع انسانی موجود و ملت جوان ۵- عدم بدهکاری جهانی ۶- محوریت تفکر دینی و جهت‌گیری دینی و اسلامی در حرکت کشور ۷- وجود مسئولان معتقد به مبانی اسلام و انقلاب ۸- امید به توفیق الهی برای دست‌یابی به پیشرفت محسوس و عدالت چشم‌گیر در دهه چهارم

۸- بحث و نتیجه گیری:

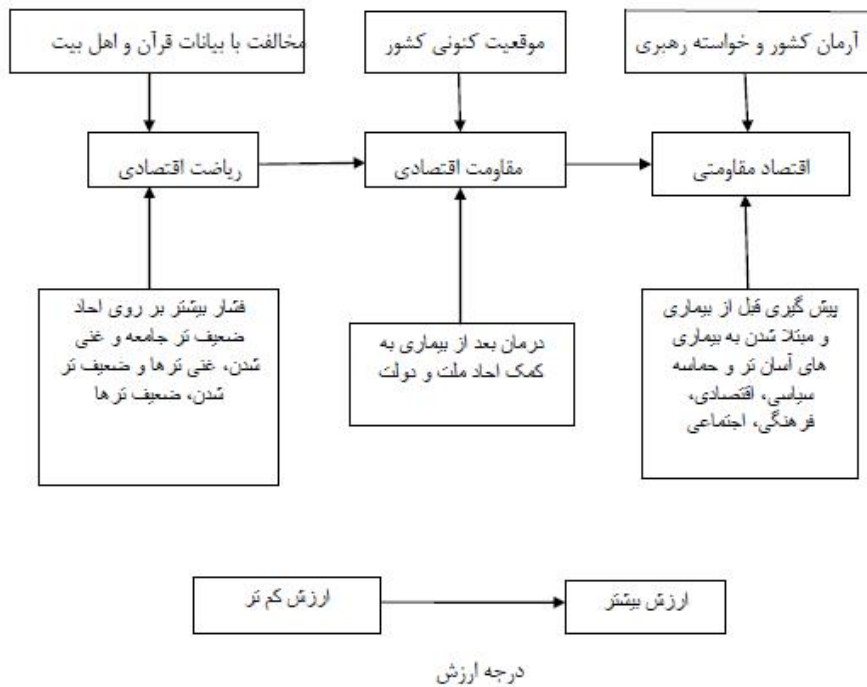
اقتصاد مقاومتی با مقاومت اقتصادی متفاوت است. مقاومت اقتصادی به معنای آن است که مشکل و خللی ناشی از عوامل داخلی و خارجی به اقتصاد کشور وارد شود و بعد جامعه و دولت به آن پاسخ بدهند، ولی اقتصاد مقاومتی به معنای آن است که اقداماتی در اقتصاد و فضای جامعه در نظر گرفته شود که امکان ایجاد مشکل آتی در اقتصاد را پیش بینی نموده و قبل از بروز مشکل، مشکل پیش گیری و رفع شود و اقتصاد نیازمند درمان نشود. (مقاومت اقتصادی یعنی، اقتصاد جامعه بیمار شود و بعدا برای درمان آن چاره اندیشی شود، ولی اقتصاد مقاومتی به معنای پیش گیری قبل از بیماری و درمان راحت تر در صوت بیماری است). از طرفی اقتصاد مقاومتی و مقاومت اقتصادی، متفاوت از ریاضت اقتصادی می باشد. تفاوت اقتصاد مقاومتی و ریاضت اقتصادی در آن است که، درمان مشکل در ریاضت اقتصاد بر دوش اقشار متوسط و کم تر از متوسط تحمیل می شود و کم تر فشار بر اقشار بالای متوسط آورده می شود، ولی در اقتصاد مقاومتی، تمامی جامعه به عنوان یک تن و پیکر به درمان بیماری اقتصادی می پردازند و تمامی جامعه، هزینه، درمان بیماری اقتصادی را پرداخت و برای پیش گیری آن اقدام همه جانبه و همه گیر انجام می دهند. اقتصاد مقاومتی، بهترین راه علاج بیماری ها و مشکلات اقتصادی می باشد که از نظر اسلامی و دینی کاملا پذیرفته شده می باشد و با معیارهای قرآن و اهل بیت مطابقت دارد و بر اساس آموزه های دینی، رهبر انقلاب اسلامی، حضرت آیت الله خامنه ای، برای مشکلات اقتصادی در فرمایشات خود آن را به عنوان راه حل بیرون رفتن از معضلات و فشارهای اقتصادی بیان نموده اند. برای اقتصاد مقاومتی از دیدگاه رهبر انقلاب اسلامی، شرایط و منابع و اصول و ... بیان شده است که متاسفانه با توجه به این بیانات باید چنین اظهار نمود که اقتصاد کشور ما بیشتر به مقاومت اقتصادی و درمان بعد از بیماری شبیه است تا به اقتصاد مقاومتی، از این رو باید تلاش و همت همگانی را به کار بست تا دست به حماسه سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی زده شود و گامی عظیم را در جهت تحقق به این خواسته بزرگ مقام معظم رهبری برداشته شود. (زیرا، وضعیت کنونی کشور با آنچه ایشان در بیانات خود طلب می کنند، فاصله دارد). این در حالی است که به نظر می رسد، برخی مذاکرات اخیر، کشور را به سمت فراموشی واژگان و مفاهیم فوق کشانده در حالی که از نظر ما (نگارندگان مقاله) این گونه نمی باشد و این مباحث باید برای همیشه در کشور

سومین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

واکاوی مفاهیم و نظریه‌های رایج توسعه و تجارب ایران و جهان: به سوی نظریه اسلامی ایرانی پیشرفت

اردیبهشت و خرداد ۱۳۹۳

عزیزمان ایران نهادینه شود، زیرا کشور را در برابر حملات اقتصادی بعدی (در صورت ممکن) واکسینه می‌کند.

مدل مفهومی (از نگارندگان مقاله)

شکل (۱): مدل مفهومی تحقیق

منابع :

- ۱- قرآن کریم، ترجمه فولادوند، محمد مهدی، تهران، دارالقرآن الکریم، چاپ اول، ۱۴۱۵ ق.
- ۲- نهج البلاغه (امام علی (ع))، ۱۳۷۰ ق، ترجمه سید جعفر شهیدی؛ چاپ دوم، تهران: انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی.
- ۳- غررالحکم و دررالکلم (امام علی (ع))، ۱۳۷۹ ش، انتشارات محدث، چاپ اول، زمستان.
- ۴- احسائی، ابن ابی جمهور، عوالی الانالی، ۱۴۰۳ ش، تحقیق، مجتبی عراقی، قم، مطبعه سید الشهداء.
- ۵- العروسی الحویزی، الشیخ عبد علی بن جمعه، نورالثقلین، مطبعه العلمیه، قم: {بیتا}.

سومین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

واکاوی مفاهیم و نظریه‌های رایج توسعه و تجارب ایران و جهان: به سوی نظریه اسلامی ایرانی پیشرفت

اربدی‌بشت و خرداو ۱۳۹۳

- ۶- برقی، ابی جعفر احمد بن محمد، المحاسن، ۱۴۱۶ق، تحقیق، سید محمد رجائی، قم، الجمع العالمی الهل البیت علیهم السلام.
- ۷- پیغامی، عادل، ۱۳۹۰، مقاومت اقتصادی یا اقتصاد مقاومتی، نوشتاری از دکتر پیغامی پیرامون اقتصاد مقاومتی: <http://Farsi.khamenei.ir/other-note?id=20551>.
- ۸- جوادی آملی، ۱۳۸۷ش، انتظار بشر از دین، مرکز نشر اسراء، قم: چاپ پنجم.
- ۹- صدوق، محمد بن علی بابویه، ۱۳۷۶ق، من لا یحضره الفقیه، تهران، مطبعه الافتاب.
- ۱۰- قرائتی، محسن، ۱۳۸۴ش، تفسیر نور، مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، تهران: چاپ یازدهم.
- ۱۱- کلینی، محمد بن یعقوب، ۱۳۶۴ش، اصول کافی، تهران: انتشارات علمیه اسلامیة.
- ۱۳- مطهری، مرتضی، ۱۳۷۸ش، سیری در نهج البلاغه، تهران، انتشارات صدرا، چاپ نوزدهم.
- ۱۴- مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۷۲ش، تفسیر نمونه، انتشارات دارالکتب الاسلامیه، تهران: چاپ سی ام.